

Regeringens proposition

1975/76: 157

om berberislag, m. m.;

beslutad den 4 mars 1976.

Regeringen föreslår riksdagen att antaga de förslag som har tagits upp i bifogade utdrag av regeringsprotokoll.

På regeringens vägnar

OLOF PALME

SVANTE LUNDKVIST

Propositionens huvudsakliga innehåll

I propositionen föreslås en ny berberislag som skall ersätta lagen (1933: 231) om utrotande av berberis å viss mark. Lagen syftar till att åstadkomma en effektivare bekämpning av berberis och vissa andra växtarter som är mottagliga för svartrost.

I propositionen föreslås också en lag om statsplombering av utsäde och om växtförädlingsavgift. Lagen är avsedd att ersätta förordningen (1967: 139) om obligatorisk statsplombering av utsädesvara och om växtförädlingsavgift. Lagen föreslås i stor utsträckning innehålla de bemyndiganden som behövs för att regeringen och underordnade myndigheter skall få samma normgivningskompetens som f. n. beträffande kvalitetskontroll av utsäde och ekonomiskt stöd för växtförädlingen. Vidare föreslås att lagen utformas så att någon tvekan inte skall behöva råda om att den kan omfatta även s. k. kontraktsodling.

Propositionen innehåller vidare ett förslag att regeringen skall få bemyndigande att meddela föreskrifter om seminverksamhet för avel av hästar. F. n. kan regeringen meddela sådana föreskrifter endast för avel av nötkreatur, får och svin.

Slutligen föreslås att förordningen (1930: 247) om utrotande av nötbromsen upphävs.

1 Förslag till

Berberislag

Härigenom föreskrives följande.

1 § Med berberis avses i denna lag

1. vanlig berberis (*Berberis vulgaris*) och dess varieteter,
2. de växtarter och sorter av släktena *Berberis*, *Mahonia* och *Mahoberberis* som är mottagliga för svartrost och som regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen särskilt anger.

2 § För område där berberis förekommer i större utsträckning får regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen fastställa plan för bekämpning av berberis.

Förekommer berberis inom område för vilket plan enligt första stycket ej har fastställts, skall åtgärder vidtagas för att så långt möjligt hålla marken fri från berberis.

3 § Skyldighet att vidtaga åtgärd enligt bekämpningsplan eller åtgärd som avses i 2 § andra stycket åvilar fastighetsägaren. För fastighet eller del därav som har upplåtits med annan nyttjanderätt än som avses i 7 kap. 3 § jordabalken åvilar skyldigheten i stället nyttjanderättshavaren.

4 § Levande exemplar av berberis får ej saluhållas, överlåtas eller planteras.

5 § Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer får föreskriva befrielse från skyldighet enligt 2 § andra stycket och undantag från förbud enligt 4 §.

6 § Fullgör bekämpningsskyldig ej vad som åligger honom, kan lantbruksnämnden anmana honom att fullgöra sin skyldighet. Underlåter bekämpningsskyldig att följa sådan anmaning, kan lantbruksnämnden låta verkställa åtgärden på hans bekostnad.

7 § För kontroll av lagens efterlevnad skall bekämpningsskyldig lämna lantbruksnämnden tillträde till område där nämnden bedömer att berberis kan finnas.

8 § Polismyndighet skall på begäran av lantbruksnämnden lämna handräckning när det behövs för kontroll av lagens efterlevnad eller för verkställighet av beslut enligt 6 §.

9 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot föreskrift som har meddelats i bekämpningsplan enligt 2 § första stycket eller mot förbud enligt 4 § dömes till böter.

Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet ej fullgör skyldigheten enligt 2 § andra stycket och därefter ej heller följer anmaning som avses i 6 § dömes till böter.

10 § Berberis som har varit föremål för brott enligt 4 § eller värdet därav och utbyte av sådant brott skall förklaras förverkat, om det ej är uppenbart obilligt.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1976, då lagen (1933: 231) om utrotande av berberis å viss mark skall upphöra att gälla.

2 Förslag till

Lag om statsplombering av utsäde och om växtförädlingsavgift

Härigenom föreskrives följande.

1 § I denna lag förstås med

1. *utsäde*, dels frö som är avsett till utsäde med undantag av skogsfrö och frö av växter som odlas endast till prydnad, dels utsäde av potatis (utsädespotatis),

2. *statsplombering av utsäde*, förvaltningsuppgift som innebär kvalitetskontroll av utsäde, plombering av förpackning med utsäde och utfärdande av bevis därom.

2 § Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om att utsäde av visst slag får överlämnas till annan eller föras ut ur landet endast om statsplombering av utsädet har skett.

3 § Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om vilka villkor som skall gälla för statsplombering.

4 § Skall statsplombering av utsäde ske enligt 2 §, är den som begär plomberingen skyldig att erlägga avgift (växtförädlingsavgift) med belopp som fastställs av regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer.

För utsäde av sort som har registrerats enligt växtförädlarrättslagen (1971: 392) uttages växtförädlingsavgift endast om sortinnehavaren till beskattningsmyndighet som avses i 6 § avger förklaring på heder och samvete att han ej avser att uppbära ersättning för annans yrkesmässiga utnyttjande av sorten inom landet.

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om befrielse från eller återbetalning av växtförädlingsavgift vid utförsel eller om återbetalning av växtförädlingsavgift för utsäde av sort som har marknadsförts innan registrering av sorten har skett enligt växtförädlarrättslagen.

5 § Uppburna växtförädlingsavgifter tillföres en särskild fond (växtförädlingsfonden). Fonden förvaltas enligt de grunder som regeringen fastställer.

6 § Om växtförädlingsavgift gäller i tillämpliga delar lagen (1959: 92) om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning utom såvitt avser 37 a—37 g §§. Beskattningsmyndighet är statens centrala frökontrollanstalt. Annan som utför statsplombering av utsäde skall debitera och uppbära avgiften för centrala frökontrollanstaltens räkning. Vite förelägges och utdömes av lantbruksstyrelsen. Till allmänt ombud utses tjänsteman hos lantbruksstyrelsen.

Varje plomberingstillfälle utgör sådan beskattningsperiod som avses i lagen om förfarandet vid viss konsumtionsbeskattning. Vid tillämpningen av 19 § nämnda lag har verkställd debitering samma verkan som där angivet preliminärt beslut. Avgiften skall i sådant fall erläggas inom den tid som bestäms av den som utför statsplombering.

7 § Den som till centrala frökontrollanstalten eller annan som utför statsplombering uppsåtligen avger handling med oriktig uppgift och

därigenom föranleder fara för att växtförädlingsavgift undandrages dömes till böter eller fängelse i högst ett år. Sker sådan gärning av grov oaktsamhet, dömes till böter.

Den som till centrala frökontrollanstalten eller annan som utför statsplombering uppsåtligen eller av grov oaktsamhet lämnar oriktig uppgift om varas slag eller sort dömes till böter, om ej gärningen är belagd med straff enligt första stycket.

I ringa fall dömes ej till ansvar enligt första eller andra stycket.

8 § Den som uppsåtligen eller av oaktsamhet bryter mot föreskrift som har meddelats med stöd av 2 § dömes till böter, om ej gärningen är belagd med straff i lagen (1960: 418) om straff för varusmuggling.

Har någon gjort sig skyldig till brott enligt första stycket, skall han förpliktas erlägga växtförädlingsavgift som har undandragits genom brottet.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1976, då förordningen (1967: 139) om obligatorisk statsplombering av utsädesvara och om växtförädlingsavgift skall upphöra att gälla.

3 Förslag till

Lag med bemyndigande att meddela föreskrifter om seminverksamhet för avel av vissa husdjur

Härigenom föreskrives följande.

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om verksamhet för befruktning på konstgjord väg (seminverksamhet) för avel av nötkreatur, får, svin och hästar.

Denna lag träder i kraft den 1 juli 1976, då förordningen (1967: 397) om seminverksamhet för avel av nötkreatur, får och svin skall upphöra att gälla.

4 Förslag till

Lag om upphävande av förordningen (1930: 247) om utrotande av nötbromsen

Härigenom föreskrives att förordningen (1930: 247) om utrotande av nötbromsen skall upphöra att gälla vid utgången av juni 1976.

JORDBRUKSDEPARTEMENTET

Utdrag
PROTOKOLL
vid regeringssammanträde
1976-03-04

Närvarande: statsministern Palme, ordförande, och statsråden Sträng, Johansson, Holmqvist, Aspling, Lundkvist, Geijer, Norling, Lidbom, Sigurdsen, Gustafsson, Zachrisson, Leijon, Hjelm-Wallén, Peterson

Föredragande: statsrådet Lundkvist

Proposition om berberislag, m. m.

1 Bekämpning av berberis

1.1 Inledning

I november 1973 tillsattes på lantbruksstyrelsens initiativ en kommitté för att närmare studera frågan om bekämpning av berberis. Sedan kommittén har slutfört sitt arbete har frågan närmare övervägts inom styrelsen som därefter i skrivelse till regeringen lagt fram förslag till skärpning av nuvarande bestämmelser om bekämpning av berberis.

Efter remiss har yttranden över förslaget avgetts av statens växtskyddsanstalt, det gemensamma rektorsämbetet vid jordbrukets högskolor och statens veterinärmedicinska anstalt, statens naturvårdsverk, Hushållningssällskapens förbund, Lantbrukarnas riksförbund samt Svenska utsädesfirmors förening.

1.2 Gällande bestämmelser

Den första lagen om utrotande av berberis infördes år 1918. Lagen ersattes den 1 juli 1933 av nu gällande lag (1933: 231) om utrotande av berberis å viss mark (omtryckt 1967: 400, ändrad senast 1975: 75). Enligt lagen kan regeringen på framställning av lantbruksnämnden förordna om utrotande inom nämndens område av vanlig berberis (*Berberis vulgaris*) och dess varieteter samt andra arter av berberis som är mottagliga för svartrost (*Puccinia graminis*). Sådana förordnanden har under åren 1944—1952 meddelats beträffande hela landet utom de fyra nordligaste länen.

Skyldighet att ombesörja utrotningen åligger markägaren. Om marken innehas med nyttjanderätt, är dock nyttjanderättshavaren i regel utrotningsskyldig i markägarens ställe. För innehavare av betesrätt gäller begränsad skyldighet att delta i bekämpningsarbetet. Om den utrotningskyldige underlåter att fullgöra sina åligganden, kan han dömas till penningböter. Rätten kan också förelägga honom vid vite att utföra vad som åligger honom.

I lagen har vidare regeringen bemyndigats att meddela föreskrifter om förbud mot försäljning och plantering av berberis. Sådana föreskrifter har meddelats i kungörelsen (1959: 233) om förbud mot försäljning och plantering av berberisbuskar (ändrad senast 1975: 998).

Enligt kungörelsen (1967: 401) med vissa bestämmelser om bekämpande av berberis skall lantbruksnämnden utföra inventering av berberisbeståndet samt leda och övervaka arbetet med utrotningen. Vidare får, enligt kungörelsen, lantbruksnämnden bevilja den som är skyldig att utrota berberis bidrag av statsmedel för inköp av kemiska bekämpningsmedel samt för arbetet med utrotningen, om detta är alltför betungande med hänsyn till hans ekonomiska förhållanden och den nytta han har av utrotningen.

1.3 Lantbruksstyrelsens förslag

Lantbruksstyrelsen erinrar till en början om berberisbuskens betydelse för svartrost. Svartrosten angriper alla våra sädesslag, främst vete och havre, samt flera andra gräsarter. Svartrosten övervintrar genom vintersporer som på eftersommaren och hösten utvecklas på halm och grässtrån. De sporer som bildas på våren när vintersporerna gror kan infektera endast berberis och berberisbusken är därför nödvändig för att behålla den inhemska svartrosten från ett år till ett annat.

Lantbruksstyrelsen anför att berberisbekämpningen i början av 1950-talet bedrevs intensivt i hela landet efter starka svartrostangrepp på vete. Under 1960-talet och därefter har emellertid bekämpningen minskat. Den bedrivs huvudsakligen av lantbruksnämnderna i form av inventerings-, handlednings- och kontrollarbete. Av undersökningar som nyligen har gjorts framgår att berberisbusken i dag har ungefär samma geografiska utbredning inom landet som när lagstadgad bekämpningsplikt infördes i början av 1900-talet. Enligt lantbruksstyrelsen visar alltså erfarenheterna att den nuvarande lagstiftningen inte längre fyller sin uppgift på ett tillfredsställande sätt. Lagstiftningen bör därför ändras.

Mot bakgrund av det anförda föreslår lantbruksstyrelsen att för område där berberis av någon betydelse förekommer skall regeringen eller, efter regeringens bemyndigande, lantbruksstyrelsen fastställa plan för bekämpning av berberis. Bekämpningsplan bör i första hand avse zonbekämpning på mark som gränsar intill åkermark. Även andra slag

av planer kan emellertid komma i fråga där så anses lämpligt. Bekämpningsplan bör omfatta helt län om inte särskilda skäl föranleder annan indelning.

Om berberis förekommer inom område för vilket bekämpningsplan inte har fastställts, skall enligt förslaget berberis utrotas på all mark med undantag för botanisk trädgård som är förbunden med högre undervisningsanstalt samt nationalpark. Inom område som har förklarats som naturreservat skall berberis utrotas, om det inte strider mot grunder som har angetts i beslutet om reservatets bildande eller mot reservatföreskrifterna. Vad nu har sagts om naturreservat föreslås i tillämpliga delar gälla även beträffande naturminne.

Liksom hittills skall enligt styrelsens förslag bekämpningsskyldigheten åvila fastighetsägaren eller, med vissa undantag, nyttjanderättshavaren. Förslaget innehåller ingen motsvarighet till nu gällande begränsning av betesrättsinnehavares bekämpningsskyldighet.

Enligt styrelsen bör dess förslag i lagtekniskt hänseende föranleda att lagen om utrotande av berberis och kungörelsen om förbud mot försäljning och plantering av berberisbuskar upphävs och ersätts med en lag som innehåller både bekämpningsbestämmelser och regler om förbud mot plantering och försäljning.

Förslaget innehåller vidare bestämmelser om straff, handräckning och förverkande m. m.

Lantbruksstyrelsen tar även upp frågan om fortsatt statsbidrag för inköp av bekämpningsmedel och för arbetet med utrotning av berberis. Under senare år har enligt lantbruksstyrelsen bidrag utgått med 20 000—25 000 kr. om året för inköp av bekämpningsmedel. Något bidrag för själva utrotningsarbetet har emellertid inte utgått under dessa år. Lantbruksstyrelsen anser att de blygsamma belopp som det här rör sig om inte har någon nämnvärd betydelse från stimulanssynpunkt och föreslår därför att den bekämpningsskyldige i fortsättningen skall svara för alla kostnader i samband med bekämpningen.

Lantbruksstyrelsen anser att den ekonomiska betydelsen under nuvarande växtodlingsförutsättningar av den lokala svartrostspridningen behöver undersökas närmare. Lantbruksstyrelsen har också påbörjat en sådan undersökning. Utan hinder härav måste emellertid bekämpningsarbetet enligt lantbruksstyrelsen fortsätta med ökad intensitet.

1.4 Remissyttrandena

Lantbrukarnas riksförbund har inga erinringar mot förslaget såvitt gäller bekämpningsskyldigheten. *Det gemensamma rektorsämbetet vid jordbrukets högskolor och statens veterinärmedicinska anstalt* samt *Svenska utsädesfirmors förening* tillstyrker förslaget.

Statens växtskyddsanstalt tillstyrker förslaget i och för sig men ifråga-

sätter om inte lagändring bör anstå till dess resultatet föreligger från den undersökning lantbruksstyrelsen har påbörjat rörande den ekonomiska betydelsen av svartrostspridningen.

Hushållningssällskapens förbund motsätter sig att bekämpningsplaner skall kunna fastställas. Förbundet anser att det bör ankomma på lantbruksnämnderna att med beaktande av de lokala förhållandena avgöra hur bekämpningen skall utföras. Att låsa fast utrotningen till bekämpningsplaner kan, enligt förbundet, befaras inverka menligt på utrotningens effektivitet.

Statens naturvårdsverk framhåller med anledning av förslaget om inskränkning i den generella utrotningsplikten att länsstyrelsen är den myndighet som bäst torde kunna avgöra om grunderna för naturreservat- eller naturminnesbeslut motiverar utrotning av berberis. Verket föreslår därför att regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer — med vilken myndighet verket avser länsstyrelsen — får rätt att besluta om utrotning av berberis inom naturreservat och naturminne.

Hushållningssällskapens förbund och *Lantbrukarnas riksförbund* motsätter sig förslaget att statsbidrag inte längre skall kunna utgå för berberisbekämpning.

1.5 Föredraganden

Svartrosten, som är en rostsvamp, angriper alla våra sädesslag, främst havre och vete. Vissa år har svåra svartrostangrepp inträffat. I vårt klimat är berberisbusken värdväxt för svartrost. De sporer av svartrost som bildas på våren kan infektera endast vissa slag av berberis. För att svartrosten skall kunna överleva från ett år till ett annat krävs alltså att det finns tillgång till sådana berberisbuskar.

För att komma till rätta med det problem som svartrosten utgör finns sedan år 1918 lagstiftning om utrotning av berberis. Den nuvarande lagen på området är från år 1933. Enligt denna kan regeringen på framställning av lantbruksnämnden förordna om utrotande inom nämndens område av vanlig berberis och dess varieteter samt andra arter av berberis som är mottagliga för svartrost. Sådana förordnanden har under åren 1944—1952 meddelats beträffande hela landet utom de fyra nordligaste länen.

Enligt lantbruksstyrelsen fyller den nuvarande lagstiftningen om bekämpning av berberis inte längre sin uppgift på ett tillfredsställande sätt. Bekämpningsåtgärder vidtas inte i den utsträckning som behövs. Berberisbusken har numera ungefär samma geografiska utbredning som den hade när den första lagen om utrotande av berberis infördes för omkring sextio år sedan. De förslag till ändring i lagstiftningen som lantbruksstyrelsen lägger fram går i huvudsak ut på att planer för bekämpning av berberis skall fastställas för områden där berberis före-

kommer i större utsträckning och där således särskilda åtgärder behövs för bekämpningen.

I likhet med de flesta remissinstanserna anser jag att det behövs en mera effektiv lagstiftning om bekämpning av berberis än den vi har i dag. Jag delar lantbruksstyrelsens uppfattning att lagstiftningen bör genomföras nu utan hinder av att lantbruksstyrelsen har påbörjat undersökning rörande den ekonomiska betydelsen av lokala svartrostangrepp.

Jag förordar således att en skärpt lagstiftning om bekämpning av berberis införs. De bestämmelser som nu finns i lagen (1970: 299) om skydd mot flyghavre bör därvid delvis kunna tjäna som förebild.

Lagen bör, i första hand, äga tillämpning på vanlig berberis (*Berberis vulgaris*) och dess varieteter. Regeringen eller, efter regeringens bestämmande, lantbruksstyrelsen bör bemyndigas att besluta om utvidgning av tillämpningsområdet till andra växtarter och sorter av de berberissläkten som är mottagliga för svartrost.

I den nya lagen bör tas in bemyndigande för regeringen eller, efter regeringens bestämmande, lantbruksstyrelsen att fastställa bekämpningsplan för område där berberis förekommer i större utsträckning.

Hushållningssällskapens förbund har uttryckt vissa farhågor för att systemet med bekämpningsplaner skulle kunna innebära att alltför litet hänsyn tas till de lokala förhållandena med påföljd att utrotningen blir mindre effektiv. Jag delar inte förbundets farhågor eftersom jag förutsätter att bekämpningsplanerna anpassas efter föreliggande regleringsbehov och till lokala förhållanden. Av lantbruksstyrelsens förslag framgår att plan för bekämpning i första hand avses bli utformad som s. k. zonbekämpning på mark som gränsar till åkermark men att också andra planer kan komma i fråga då det är lämpligt.

För område som inte omfattas av fastställd bekämpningsplan bör allmänt gälla att åtgärder skall vidtas för att så långt möjligt hålla marken fri från berberis. Bekämpningsskyldigheten bör liksom hittills åvila fastighetsägaren eller, med vissa undantag, nyttjanderättshavaren. Skäl saknas att behålla nu gällande särbestämmelser för innehavare av betesrätt.

Lagen bör vidare innehålla föreskrift om förbud mot saluhållande, överlåtelse och plantering av berberis. Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer bör kunna föreskriva undantag från förbudet t. ex. i fråga om överlåtelse till eller plantering i vissa botaniska trädgårdar.

Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer bör också bemyndigas att föreskriva befrielse från den allmänna skyldigheten att bekämpa berberis på mark utanför område där bekämpningsplan gäller t. ex. inom vissa naturreservat.

Om bekämpningsskyldig försummar sina åligganden, bör lantbruksnämnden i första hand anmana honom att fullgöra sin skyldighet. Un-

derlåtenhet att följa sådan anmaning bör medföra att lantbruksnämnden får verkställa åtgärden på den försumliges bekostnad. I likhet med vad som f. n. gäller bör den nya lagen innehålla straffbestämmelser. Sålunda bör bötesstraff föreskrivas i fråga om uppsåtligt eller oaktamt brott mot bestämmelse i bekämpningsplan och mot förbud att saluhålla, överlåta och plantera berberis. Fullgörs inte bekämpningsskyldighet inom område som saknar bekämpningsplan bör uppsåtlig eller oaktamt försummelse i de avseenden som jag nyss har nämnt medföra ansvar (böter) under förutsättning att vederbörande inte heller följer anmaning som lantbruksnämnden har meddelat med anledning av försummelsen.

Jag delar lantbruksstyrelsens uppfattning att statsbidrag inte längre bör utgå för berberisbekämpning.

De nya bestämmelserna bör träda i kraft den 1 juli 1976.

2 Statsplombering och växtförädlingsavgift

2.1 Inledning

Lantbruksstyrelsen, statens centrala frökontrollanstalt och statens växtsortnämnd har i november 1975 i skrivelse till regeringen föreslagit sådana ändringar i nu gällande bestämmelser om obligatorisk statsplombering att även sådant överlämnande av utsäde som inte har samband med köp kommer att omfattas av bestämmelserna.

Efter remiss har yttranden över förslaget avgetts av riksrevisionsverket, kommerskollegium, näringsfrihetsombudsmannen, Aktiebolaget Cardo, Hushållningssällskapens förbund, Lantbrukarnas riksförbund, Nordreco Aktiebolag, Sveriges fröengrossistförening, Sveriges fröodlareförbund, Sveriges potatisodlares riksförbund och W Weibull Aktiebolag.

2.2 Nuvarande ordning

Växtförädlingsverksamheten stöds på olika sätt av statsmakterna. Vidare finns sedan år 1961 ett system med växtförädlingsavgifter som numera avser samtliga jordbruksväxter utom sockerbeta, hampa och lin samt även grönyteväxter. Systemet innebär att växtförädlingsavgifter erläggs vid s. k. obligatorisk statsplombering av utsädesvara. Avgifterna tillförs en särskild fond (växtförädlingsfonden). Ur fonden utgår bidrag till svenska växtförädlare och i vissa fall till utländska växtförädlare. Beslut om bidrag fattas av regeringen efter förslag av lantbruksstyrelsen. Varje förädlares bidrag från fonden skall i princip motsvara summan av de avgifter som har flutit in till fonden för de sorter han har framställt. Beträffande sort som saknar känd förädlare tillförs influtna avgifter i stället statens råd för skogs- och jordbruksforskning som skall använda medlen för forskning inom växtförädlingen. De belopp som har tillförts

fonden och som har delats ut därifrån under de senaste budgetåren framgår av följande sammanställning (kr.).

Budgetår	1970/71	1971/72	1972/73	1973/74	1974/75
Tillförda belopp	4 040 306	4 229 134	4 126 191	4 105 382	5 121 470
Till växtförädlare utdelade belopp	4 040 535	3 632 300	3 583 000	3 799 400	4 601 900

Vidare har statens råd för skogs- och jordbruksforskning under nyss nämnda period tillförts 2 078 506 kr. ur fonden.

Gällande bestämmelser om obligatorisk statsplombering av utsädesvara och om växtförädlingsavgift finns i förordningen (1967: 139) om obligatorisk statsplombering av utsädesvara och om växtförädlingsavgift (ändrad senast 1974: 940) samt i kungörelsen (1968: 214) om statsplombering av utsäde (ändrad senast 1971: 394). Av kungörelsen framgår vem som får utföra statsplombering av utsäde och vilka villkor som skall gälla för statsplombering. I förordningen föreskrivs att utsäde av visst slag inte får avlämnas till köpare som kan antas använda det till utsäde eller föras ut ur landet annat än i förpackning som är tillsluten och försedd med plomberingsbevis enligt bestämmelserna om statsplombering av utsädesvara. Undantag görs beträffande enstaka försäljning utan offentligt utbud, om säljaren har odlat utsädet och inte yrkesmässigt driver handel med utsädesvaror. Regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer får också medge undantag från statsplombering i fråga om utsäde av visst slag som inte är inneslutet i statsplomberad förpackning men kommer från sådan förpackning. Vidare innehåller förordningen bestämmelser om bl. a. växtförädlingsavgifternas storlek för olika slag av utsäden, vem som är avgiftsskyldig, förfarandet vid avgifternas uttagande och bestämmelser om ansvar.

Vid sidan av systemet med växtförädlingsavgifter finns sedan år 1971 en immaterialrättslig lagstiftning som innehåller bestämmelser till skydd för förädlare av växtsorter. Bestämmelserna finns i växtförädlarrättslagen (1971: 392, ändrad senast 1971: 628) och växtförädlarrättskungörelsen (1971: 393, ändrad senast 1974: 550). Enligt växtförädlarrättslagen kan förädlare som har framställt växtsort, tillhörande växtsläkte eller växtart som regeringen bestämmer, eller dennes rättsinnehavare genom registrering få växtförädlarrätt till sorten. Växtförädlarrätten innebär att annan än rättens innehavare (sortinnehavaren) inte utan dennes lov får utnyttja växtsorten yrkesmässigt genom att bl. a. utbjuda till försäljning eller eljest tillhandahålla växtmaterial av sorten för förökningsändamål. För att registrering av växtsort skall få ske krävs bl. a. att sorten genom minst ett viktigt kännetecken tydligt skiljer sig från annan sort som har blivit känd före dagen för registreringsansökningen. Ansökan om registrering prövas av statens växtsortnämnd.

För att nu nämnda system, växtförädlingsavgiftssystemet och det privaträttsliga systemet, skall kunna tillämpas sida vid sida har i förordningen om obligatorisk statsplombering av utsädesvara och om växtförädlingsavgift införts en bestämmelse om växtförädlingsavgift för utsäde av sort som har registrerats enligt växtförädlarrättslagen. Växtförädlingsavgift för sådant utsäde skall tas ut endast om sortinnehavaren avger förklaring på heder och samvete att han inte avser att uppbära ersättning för annans yrkesmässiga utnyttjande av sorten inom landet.

Frivillig statsplombering utan erläggande av växtförädlingsavgift förekommer beträffande sorter av sockerbeta, lin, hampa och köksväxter.

2.3 Lantbruksstyrelsens m. fl. myndigheters förslag

Lantbruksstyrelsen, statens centrala frökontrollanstalt och statens växtsortnämnd har i skrivelse till regeringen begärt sådan ändring i förordningen om obligatorisk statsplombering av utsädesvara och om växtförädlingsavgift att det inte längre blir möjligt att i samband med överlämnande av utsäde genom olika slags avtal kringgå förordningens bestämmelser. Myndigheterna har därvid åberopat att högsta domstolen i dom den 23 september 1974, DB 32, har uttalat att kontraktsodling generellt inte innefattar köp enligt förordningen.

Enligt myndigheterna har intresset för fullgott utsäde tillsammans med den starka rationaliseringen av jordbruksdriften numera medfört att allt fler jordbrukare årligen täcker sitt utsädesbehov genom inköp av statsplomberat utsäde i stället för att själva skaffa utsäde av egen skörd med det omfattande arbete det innebär. Utsädesföretagen saknar i regel resurser att på egen eller arrenderad mark uppföröka utsäde av den omfattning som behövs. Företagen anlitar därför kvalificerade odlare för förökning av utsäde. Det hävdvunna begreppet för denna odlingsform är kontraktsodling. Genom sådan odling skapas ömsesidiga fördelar. Bl. a. kan parterna planera verksamheten på längre sikt. Ca 2/3 av allt utsäde — utom potatis — som försäljs från utsädesföretagen härrör från kontraktsodlingar som statens centrala frökontrollanstalt (SCF) har godkänt vid fältbesiktningar. Vid normal avkastning beräknas det i kontraktsodling reproducerade utsädet uppgå till minst ca 1,3—1,4 milj. dt av totalt för statsplombering producerat ca 2,2 milj. dt, exkl. potatis. Värdet av kontraktsodlat utsäde kan i 1975 års prisnivå beräknas uppgå till lägst 300 milj. kr. SCF har generellt föreskrivit att "vid all kontraktsodling skall utsädesföretag till odlare alltid leverera plomberat utsäde". Detta motiveras av att kontraktsodling av utsäde har betraktats som köp. I fråga om potatis har SCF föreskrivit bl. a. följande: "Frånsett eget utsäde (odlat på samma gård året innan) skall allt utsäde som anmäls till kontroll vara statsplomberat. Kontraktsfirmor får således endast leverera statsplomberat vara. Plomberingsbevis kommer

att infordras från odlaren." Kontraktsodling har i praktiken fungerat på det sätt som nu angetts under hela den tid systemet med obligatorisk statsplombering av utsädesvaror och växtförädlingsavgift har gällt. Överlämnande av utsäde från företag till kontraktsodlare har sålunda betraktats som köp. Högsta domstolens dom visar på brister i den nuvarande författningstexten. Företagen kan genom att utforma avtalen så att överlämnandet inte betraktas som köp undandra sig statsplombering och erläggande av växtförädlingsavgift. Om författningsändring inte genomförs, kommer domen att medföra betydande negativa konsekvenser för utsädeskvaliteten i svenskt jordbruk och bortfall av växtförädlingsavgifter.

2.4 Remissyttrandena

De flesta remissinstanserna tillstyrker eller lämnar myndigheternas förslag utan erinran, såvitt nu är i fråga. *Hushållningssällskapens förbund* ifrågasätter dock, utan att närmare utveckla sin ståndpunkt, "den juridiska hållbarheten" av förslaget. *Nordreco Aktiebolag* föreslår att överlämnande av utsäde från livsmedelsfabrikant till kontraktsodlare skall undantas från plomberings- och avgiftsskyldighet under förutsättning dels att odlaren enligt avtalet inte äger förfoga över utsädet eller förökningsmaterial därav på annat sätt än genom odling för och leverans till fabrikanter, dels att förökningsmaterialet är avsett huvudsakligen för vidareförädling i fabrikantens verksamhet. *Sveriges potatisodlares riksförbund* kritiserar att även kontraktsodling av potatis skall omfattas av de föreslagna bestämmelserna. Enligt förbundet har de företag inom potatisbranschen som använder sig av kontraktsodlare själva det största intresset av att tillhandahålla odlarna bästa möjliga utsäde.

2.5 Föredraganden

Reglerna om obligatorisk statsplombering av utsäde och om växtförädlingsavgift trädde i kraft den 1 juli 1961. Då fick vi ett regelsystem på växtförädlingens område som i allt väsentligt fortfarande består. Reglerna som till en början omfattade endast stråsäd och trindsäd har efter hand utvidgats. Bestämmelserna innebär i korthet att utsäde av vissa växtsläkten och växtarter (grönyteväxter samt alla jordbruksväxter med undantag av sockerbeta, lin och hampa) utom för vissa fall inte får avlämnas till köpare som kan antas använda det till utsäde eller föras ut ur landet annat än i förpackning som är tillsluten och försedd med plomberingsbevis enligt bestämmelserna om statsplombering av utsädesvara. Vid sådan plombering skall den som begär plomberingen lägga växtförädlingsavgift med närmare angivna belopp. Uppburna växtförädlingsavgifter tillförs en särskild fond (växtförädlingsfonden), vilken förvaltas enligt grunder som regeringen fastställer. Dessutom an-

ges vilka myndigheter som får utföra statsplombering och vilka villkor som skall gälla för plomberingen.

Bestämmelserna om obligatorisk statsplombering och växtförädlingsavgift har till ändamål att dels skydda konsumenterna mot utsäde av dålig kvalitet, dels utgöra ett ekonomiskt stöd för växtförädlingen. Båda dessa syften förutsätter att även annat överlämnande av utsäde än det som förekommer vid köp omfattas av bestämmelserna om statsplombering och växtförädlingsavgift. Lantbruksstyrelsen m. fl. myndigheter har nu föreslagit att i princip allt överlämnande av utsäde skall omfattas av bestämmelserna. I likhet med flertalet remissinstanser ansluter jag mig till förslaget. Jag förordar således att tvånget att ha utsädesförpackning statsplomberad i fortsättningen knyts till själva överlämnandet.

Någon remissinstans har ansett att överlämnande av utsäde från livsmedelsfabrikant till s. k. kontraktsodlare under vissa förutsättningar bör undantas från den föreslagna utvidgningen av systemet med växtförädlingsavgifter. En annan remissinstans har gjort gällande att också kontraktsodling av potatis bör undantas från den föreslagna utvidgningen. Jag delar inte dessa remissinstansers uppfattning. En sådan ordning skulle öka riskerna för spridning av olika växtskadegörare. Vidare skulle konsumentskyddet försvagas.

Förutom de ändringar som föranleds av den utvidgning av lagstiftningens tillämpningsområde som jag nu har föreslagit förordar jag även vissa ändringar av huvudsakligen formell natur. Sålunda anser jag att en lag i detta ämne huvudsakligen bör innehålla bemyndiganden för regeringen eller myndighet som regeringen förordnar att meddela föreskrifter om dels vilka slag av utsäden som skall omfattas av plomberingstvånget, dels vilka villkor som skall gälla för plombering, dels bestämmelser om växtförädlingsavgiften. Växtförädlingsavgiften får anses ha karaktär av avgift och inte skatt. Regeringen bör därför kunna ges bemyndigande av riksdagen att meddela föreskrifter om denna avgift. Dessa bemyndigandebestämmelser bör lämpligen tas in i en ny lag om statsplombering av utsäde och om växtförädlingsavgift.

I gällande förordning om statsplombering och växtförädlingsavgift finns en bestämmelse om växtförädlingsavgift för utsäde av sort som har registrerats enligt växtförädlarrättslagen. Växtförädlingsavgift för sådant utsäde skall tas ut endast om sortinnehavaren avger förklaring på heder och samvete att han inte avser att uppbära ersättning för annans yrkesmässiga utnyttjande av sorten inom landet. I den föreslagna lagen har tagits upp en motsvarande bestämmelse. En bestämmelse bör också införas i den nya lagen av innehåll att regeringen eller myndighet som regeringen bestämmer får meddela föreskrifter om återbetalning av växtförädlingsavgift för utsäde av sort som har marknadsförts innan registrering av sorten har skett.

I lagen bör också tas in, förutom vissa definitioner, grundläggande

bestämmelser som syftar till att säkerställa efterlevnaden av den föreslagna lagen. Dessa senare bestämmelser överensstämmer i allt väsentligt med motsvarande bestämmelser i gällande förordning. Den nya lagen bör träda i kraft den 1 juli 1976.

3 Seminverksamhet för avel av vissa husdjur

I förordningen (1967: 397) om seminverksamhet för avel av nötkreatur, får och svin föreskrivs att vid verksamhet för befruktning på konstgjord väg (seminverksamhet) av nämnda djur får användas sperma endast från djur som uppfyller de fordringar som lantbruksstyrelsen fastställer. I förordningen bemyndigas regeringen eller myndighet som regeringen förordnar att meddela närmare bestämmelser om verksamheten.

Lantbruksstyrelsen har i skrivelse till regeringen föreslagit att nu nämnda bestämmelser om seminverksamhet utvidgas till att avse även hästar. Lantbruksstyrelsen framhåller att det inom landets hästavelsorganisationer finns ett stort intresse för att utnyttja seminförfarandet som ett avelsinstrument. Seminverksamhet för avel av hästar skulle bl. a. göra det möjligt att bygga upp ett fungerande avkommeundersöknings-system. Inom flera hästraser är hingstarnas betäckningsfrekvens hög, vilket medför en ökad risk för överföring av infektioner mellan ston. Genom ett reglerat seminförfarande skulle en sådan överföring praktiskt taget kunna elimineras.

Efter remiss har yttranden över lantbruksstyrelsens förslag avgetts av rektorsämbetet vid lantbrukshögskolan, lärarkollegiet vid veterinärhögskolan, Avelsföreningen för svenska ardennerhästen, Avelsföreningen för svenska varmblodiga hästen, Föreningen Nordsvenska hästen, Lantbrukarnas riksförbund, Svensk husdjursskötsel, ekonomisk förening och Svenska travsportens centralförbund.

Samtliga remissinstanser tillstyrker lantbruksstyrelsens förslag. Även jag kan ansluta mig till förslaget att bestämmelserna om seminverksamhet utvidgas till att avse även avel av hästar. Bestämmelser av detta slag bör även i fortsättningen kunna beslutas av regeringen. Jag förordar därför att regeringen bemyndigas att meddela föreskrifter om seminverksamhet för avel av nötkreatur, får, svin och hästar. Regeringen bör kunna överlåta åt förvaltningsmyndighet, i första hand lantbruksstyrelsen, att meddela sådana föreskrifter.

4 Upphävande av förordningen om utrotande av nötbromsen

Förordningen (1930: 247) om utrotande av nötbromsen (ändrad senast 1973: 332), som har beslutats med riksdagen, innehåller bestämmelser om rätt för regeringen att föreskriva att larver av nötbromsen (oxstynget, *Hypoderma bovis*) på nötkreatur skall utrotas genom djurägarens försorg inom visst område.

Lantbruksstyrelsen har i skrivelse till regeringen föreslagit att förordningen upphävs. Enligt lantbruksstyrelsen hade nötbromsen mycket stor utbredning i Sverige i början på 1900-talet. Den bekämpades under 1930- och 1940-talen och torde ha utrotats i början av 1950-talet. Utrotningskampanjen bedrevs med stöd av förordningen om utrotande av nötbromsen. Förordningen är numera av olika skäl svår att tillämpa. Införsel av levande djur torde innebära den viktigaste och kanske enda risken för att nötbromsen åter skall uppträda inom landet. För import av nötkreatur fordras alltid tillstånd. Lantbruksstyrelsen har för avsikt att som villkor för tillstånd till sådan import kräva kontroll på importörens bekostnad av förekomsten av nötbroms under viss tid efter införseln. Om risk för spridning av nötbroms eventuellt skulle uppstå på annat sätt, kan lantbruksstyrelsen med stöd av epizootilagstiftningen vidta erforderliga åtgärder.

Efter remiss har Lantbrukarnas riksförbund avgett yttrande över lantbruksstyrelsens förslag.

I likhet med Lantbrukarnas riksförbund tillstyrker jag förslaget och förordar att förordningen om utrotande av nötbromsen skall upphöra att gälla vid utgången av juni månad 1976.

5 Hemställan

Med hänvisning till vad jag nu har anfört hemställer jag att regeringen föreslår riksdagen att

antaga inom jordbruksdepartementet upprättade förslag till

1. berberislag,
2. lag om statsplombering av utsäde och om växtförädlingsavgift,
3. lag med bemyndigande att meddela föreskrifter om seminverksamhet för avel av vissa husdjur,
4. lag om upphävande av förordningen (1930: 247) om utrotande av nötbromsen.

6 Beslut

Regeringen ansluter sig till föredragandens överväganden och beslutar att genom proposition föreslå riksdagen att antaga de förslag som föredraganden har lagt fram.